

Висновки з даного дослідження. Таким чином, виявлені специфічні особливості олійно-жирової галузі визначають необхідність її державної підтримки в сучасних умовах господарювання, що в свою чергу, потребує формування такого механізму її державної підтримки, який би ґрунтувався на гармонійному поєднанні правових, економічних, соціально-психологічних та організаційних засобів та заходів держави, спрямованих на створення сприятливого конкурентного середовища для розвитку галузі, стимулювання внутрішнього споживання і експорту олійно-жирової продукції, гарантування продовольчої безпеки країни. За цих умов виникає необхідність удосконалення існуючих та пошуку нових теоретико-методологічних і практичних аспектів форм і методів державної підтримки олійно-жирової галузі з урахуванням передового світового та вітчизняного досвіду й нагромаджених економічною наукою знань.

Література

1. Государственное регулирование рыночной экономики : учебник. Издание 2-е, перераб. и доп. / Кушлин В.И. – общ.ред. – М. : Изд-во РАГС, 2005. – 834 с.
2. Яремко З.М. Безпека життєдіяльності: навч. посібник [Електронний ресурс] / З.М. Яремко – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 320 с. – Режим доступу: <http://www.lnu.edu.ua/faculty/bzhd/LFiles/BZhd.htm>
3. Химическая энциклопедия: в 5 т.: т.4: Полимерные – Трипсин / Редкол.: Зефирова Н.С. (гл.ред.) и др. – М. : Большая Российская энциклопедия, 1995. – 639 с.
4. Анализ: Производство подсолнечного масла в Украине [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mayak.zp.ua/news/695-analiz-proizvodstvo-podsolnechnogo-masla.html>
5. Олійно-жирова галузь України. Інформаційно-аналітичний бюлетень олійно-жирової галузі України та Російської Федерації. Показники роботи за 2011 рік та січень 2012 року, 2011/12 МР. – Х. : УкрНДІОЖ НААН. – 2011. – № 4 (20). – 120 с.
6. Андрійчук В.Г. Надконцентрація агропромислового виробництва і земельних ресурсів та її наслідки / В.Г. Андрійчук // Економіка АПК. – 2009. – № 2. – С. 3–9.
7. Саблук П.Т. Кластеризація як механізм підвищення конкурентоспроможності та соціальної спрямованості аграрної економіки / П.Т. Саблук, М.Ф. Кропивко // Економіка АПК. – 2010. – №1. – С. 3–12.
8. К 2015 году мощность масложирового комплекса Украины достигнет 15 млн тонн/год. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukroliya.kiev.ua/>
9. Олійно-жировий комплекс України є єдиним сектором аграрного виробництва, який динамічно розвивається [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://agroua.net/news/news_23838.html

УДК 658.012.2

Гришова І.Ю.,
д.е.н, провідний науковий співробітник
ННЦ «Інститут аграрної економіки»
 Гнатська Т.М.,
викладач кафедри обліку і аудиту
Одеський державний аграрний університет

ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Постановка проблеми. В сучасних умовах функціонування підприємств харчової промисловості особливо гостро постає проблема своєчасного просування інноваційних можливостей, концентрації ресурсів, оперативного управління інноваційним процесом за мінімального ризику невправного вибору інноваційного напрямку. Стратегія управління інноваціями є частиною загальної стратегії управління сталим розвитком національної економіки, а питання вибору й оцінки інноваційних стратегій, формування та ефективності реалізації інноваційного потенціалу є центральними в контексті довготривалого розвитку підприємств харчової промисловості, що й обумовлює актуальність, своєчасність та важливість проблеми, яка розглядається.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розгляду питань теорії і практики формування інноваційного потенціалу в різних галузях національного господарства присвячено наукові дослідження провідних вчених О.І. Амоші, В.М. Геєця [1], Л. І. Федулової [2], Б.Й.Пасхавера,

А.С.Мохненко, П.Т.Саблука, М.Й.Маліка, Г.М.Азаренкової, В.Г.Андрійчука, М.Ф. Огійчука, І.Н.Топіхи, Е.М. Лібанової [3], Г.Є. Жуйкова, Н.О. Ботвіної, В.В. Лебедевої [4] та ін.

Однак, сучасна вітчизняна наукова думка досить обмежено розглядає таку категорію як інноваційний потенціал харчової галузі, а також підходить до його структуризації та формування. Так, майже всі наукові праці, що присвячені проблемам дослідження потенціалу харчової промисловості, не отримують можливості використання наукових здобутків безпосередньо в практичній діяльності підприємств, що і вимагає продовження наукових розробок у даному напрямі, особливо у ракурсі не лише детального аналізу внутрішнього середовища підприємства і реагування на зовнішні зміни, але й пошуку нових напрямів діяльності на основі формування та розвитку інноваційного потенціалу.

Постановка завдання. Метою статті є здійснення аналізу підходів до формування інноваційного потенціалу підприємств харчової промисловості, розробка структури потенціалу в контексті взаємодії підприємств галузі з ринковим середовищем, визначення взаємозв'язків між структурними елементами потенціалу в контексті реалізації його інноваційної складової.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування інноваційного потенціалу повинно лаконічно відповідати стратегії розвитку харчової галузі, її цілям та завданням.

У вітчизняній науковій літературі немає однозначного бачення як сутності процесу формування інноваційного потенціалу, так і методології його формування і реалізації. В той же час, є розуміння взаємозалежності між величиною інноваційного потенціалу та конкурентоспроможністю вітчизняної харчової промисловості. Так, високий потенціал є позитивною характеристикою виживання підприємств харчової промисловості в динамічних кризових умовах світового ринку. За умов кризових трансформацій, рівень та якість інноваційного потенціалу визначають стійкість і гнучкість галузі, а отже, всі зміни, що відбуваються у вітчизняному економічному просторі, вимагають ефективного розвитку всіх складових інноваційного потенціалу та інвестиційного забезпечення його реалізації в майбутньому періоді.

Рівень формування інноваційного потенціалу визначають в процесі аналізу наявних і латентних потенційних можливостей та ресурсного забезпечення, оцінки необхідності та достатності наявних ресурсів поставленим цілям та завданням і формування механізмів їх практичної реалізації щодо створення інтегральних зв'язків між структурними ланками, які відповідають внутрішнім перетворенням. Отже, формування інноваційного потенціалу підприємства характеризується як безперервний та динамічний процес, що будує нові комерційні можливості та організаційні функції стабільного розвитку й відтворення в майбутньому періоді у відповідності з стратегічними завданнями.

В науковій літературі основні підходи до формування економічного потенціалу класифікують як: системний, маркетинговий, функціональний, відтворювальний, інноваційний, нормативний, комплексний, інтеграційний, динамічний, оптимізаційний, адміністративний, поведінковий, ситуаційний, структурний [1]. Запропонована класифікація підходів орієнтується на формування певної складової потенціалу відповідно до різних типів структуризації та цілей підприємства, але не враховує синергетичну сутність та взаємозв'язки потенціалів.

Із цього виходить, що підприємство, яке обирає інноваційний шлях розвитку, повинно мати певний потенціал, достатній для його реалізації. Інноваційний потенціал підприємства - це міра готовності виконати завдання, що забезпечують досягнення поставленої інноваційної цілі, тобто міра готовності до реалізації проекту [5]. Важливими характеристиками підприємства, що є сприйнятливим до інновацій, є:

1) наявність умов для проведення самостійних фундаментальних і прикладних наукових досліджень;

2) можливість впровадження у виробництво та масовий випуск розробленого продукту;

3) організаційне, кадрове й фінансове забезпечення інноваційної діяльності;

4) наявність збутових можливостей для просування нового продукту на ринок і подальше закріплення на ньому;

5) доступ до науково-технічної інформації й можливості її використання в інноваційному процесі.

За ринкових умов до інноваційного потенціалу можуть бути віднесені всі ресурси, які забезпечують досягнення конкурентних переваг підприємства шляхом розробки й запровадження інновацій [6]. Інноваційний потенціал організації являє собою рівень готовності організації до реалізації чи проекту програми інноваційних стратегічних змін [7]. Елементами інноваційного потенціалу підприємства є його матеріальні, маркетингові, трудові й фінансові ресурси. Основним фактором при виборі стратегії інноваційної діяльності підприємства є його фінансове забезпечення. Оцінка здатності підприємства до інноваційного розвитку здійснюється шляхом порівняння його інноваційного потенціалу з оптимальним набором характеристик підприємства, сприйнятливості до інновацій. Основне завдання цього етапу полягає у визначенні факторів, які перешкоджають інноваційному розвитку. Як критерії оцінки інноваційного потенціалу можна виділити таке:

- гнучке керівництво, здатне йти на ризик;

- прогресивна організаційна структура керування, орієнтована на роботу в ринкових умовах;

- наявність інформації про тенденції зміни потреб і запитів споживачів, уміння виявляти й прогнозувати приховані (майбутні) потреби й запити;

- добре знання можливостей і потенціалу конкурентів;

- наявність досвіду в розробці новацій і їхньому просуванні на ринку, в тому числі досвіду формування мережі збуту;
- наявність патентів на технічні рішення й технології в обраній галузі діяльності;
- доступ до останніх досягнень науки й техніки в обраній галузі діяльності;
- кадровий потенціал (науковий, інженерний і робочий);
- конкурентоспроможні технології й прогресивне устаткування;
- висока якість продукції й висока культура виробництва;
- резерви виробничих площ і потужностей [7].

Отже, поняття інноваційного потенціалу харчової промисловості необхідно використовувати у контексті цілеспрямованої діяльності, в основу якої покладено розвиток і підвищення сукупного економічного потенціалу галузі з метою підвищення її конкурентоспроможності та нарощення ринкової вартості окремих бізнес-одиниць. Виходячи з визначення інноваційного потенціалу, обґрунтовано, що основа його формування полягає не лише в підвищенні ресурсного забезпечення (тобто матеріально-речовинної та фінансової форми), а, здебільшого, в створенні таких умов, коли компетенції бізнесу отримують оптимальні можливості використання даних ресурсів та нарощення ринкової вартості в бізнес-процесі. Отже, прямий вплив на ресурсну складову призводить до збільшення потенціалу, але не дає максимального позитивного ефекту. В той же час, вплив на формування можливостей підприємства, зміна стандартних операцій формують значний інноваційний потенціал, що може мати великі позитивні ефекти, які можна буде поррахувати у матеріальній, грошовій формі [7].

Саме тому, на наш погляд, особливу увагу необхідно зосередити на вартісному потенціалі, що є результатом реалізації ресурсної складової в поєднанні із компетенціями бізнесу та його можливостями при реалізації з метою отримання прибутку та нарощення ринкової вартості з урахуванням менталітету власників.

За сучасних динамічних ринкових умов з високим рівнем конкуренції, зацікавлення викликає стратегічний підхід до формування та розвитку потенціалу підприємства, який ґрунтується на ідеї Й. Шумпетера про ринок як систему взаємодії різних за своїм потенціалом учасників.

У розрізі такого концептуального підходу, потрібно дати визначення конкуренції як економічного процесу взаємодії, взаємозв'язку та боротьби між підприємствами, що функціонують на ринку з метою забезпечення кращих можливостей ринку збуту своєї продукції, тобто отримання найбільшого ринкового прибутку.

Питання взаємозв'язку потенціалу підприємства та його розвитку і конкурентоспроможності опосередковано були підняті у працях [2; 3; 6], де під конкурентоспроможністю підприємства варто розуміти здатність виробляти й реалізовувати швидко, дешево, якісно, продавати в достатній кількості при високому технологічному рівні обслуговування. Цей процес включає також можливість ефективно розпоряджатися власними і запозиченими ресурсами в умовах конкурентного ринку. Конкурентоспроможність фірми є результатом її конкурентних переваг за всім спектром управління компанією [4]. Найбільш якісно дослідили це питання автори [3; 4; 5], які провели дослідження зв'язків між потенціалом підприємства, його розвитком і конкурентоспроможністю та виявили, що потенціал підприємства є основою його довготривалого розвитку, причому такий зв'язок є причинно-наслідковим і рекурсивним. Вплив потенціалу підприємства та його розвитку на конкурентоспроможність є більше причинним, ніж наслідковим, а зворотній вплив – більше наслідковим, ніж причинним, хоча, ефект рекурсивності впливу зберігається. Дослідники виявили, що конкурентоспроможність характеризує поточний стан підприємства, тоді як потенціал більшою мірою майбутній рівень розвитку підприємства, що становить практичну цінність лише з позицій забезпечення довгострокового функціонування підприємства. У такому випадку, конкурентоспроможність є обов'язковою характеристикою функціонування підприємств за умов ринкової економіки. Всі три характеристики підприємства позитивно впливають одна на іншу.

Висновки з даного дослідження. Отже, доцільно проводити дослідження інноваційного потенціалу, ґрунтуючись на його баченні як фактора довготривалого функціонування на основі його розвитку та підвищення конкурентоспроможності як основних напрямів стратегічного управління підприємствами харчової промисловості.

Література

1. Людський розвиток в Україні: інноваційний вимір: [колективна монографія / за ред. Е. М. Лібанової]. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2008. – 383 с.
2. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави: [національна доповідь] / за заг. ред. В.М. Гейця та ін. – К. : НВЦ НБУВ, 2009. – 687 с.
3. Федулова Л.І. Технологічний розвиток економіки України : [монографія] / Л.І. Федулова. – К. : ІЕП. НАНУ, 2006. – 627 с.
4. Лебедева В.В. Управління конкурентною стійкістю промислових підприємств в контексті їх інноваційного розвитку / В.В. Лебедева // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. – Полтава: ПДДА, 2021. – Вип. 2(5), т.1. – С.139-145

5. Чухрай Н. Формування інноваційного потенціалу підприємства: маркетингове та логістичне забезпечення : [монографія] / Н. Чухрай. – Львів: Вид-во Національного університету „Львівська політехніка”, 2002. – 316 с.

6. Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент : навч. посібник / Н.В. Краснокутська. – К. : КНЕУ, 2003. – 504 с.

7. Ильяшенко С.Н. Инновационное развитие субъектов хозяйственной деятельности / Ильяшенко С.Н. // Механізм регулювання економіки, економіка природокористування, економіка підприємства та організація виробництва. – Вип.1. – Суми: Вид-во СумДУ, 2000. – С. 110-116.

8. Закон України “Про інноваційну діяльність”: № 40-IV від 04 липня 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 36. – С. 266.

9. Постанова Верховної Ради України “Про рекомендації парламентських слухань на тему: “Національна інноваційна система України: проблеми формування та реалізації”” // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 46. – С. 525

УДК 657.6:504.064(477)

Гуцаленко Л.В.,
д.е.н., професор кафедри обліку та державного контролю
Чухась О.С.
Вінницький національний аграрний університет

СУТНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО АУДИТУ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Сучасне екологічне становище в Україні характеризується, в основному, негативними показниками стану навколишнього середовища, посиленням антропогенного впливу на природу, широким використанням природних ресурсів, збільшенням промислового виробництва – і це далеко не всі фактори, які становлять значну загрозу життю та здоров'ю населення, виникненню аварійних ситуацій, екологічних катастроф. Тому одним із найбільш дієвих інструментів економіко-екологічного контролю є екологічний аудит. Здійснення аудиторської діяльності в екології дозволяє провести реальну оцінку дотримання підприємствами вимог у галузі охорони навколишнього середовища, природокористування й екологічної безпеки, а також виявити вразливі місця в оцінюваній сфері й розробити конструктивні заходи; попередити нанесення шкоди навколишньому середовищу; підвищити інвестиційну привабливість природокористувачів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові дослідження екологічного аудиту проводили вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема: В.Аніщенко [1], Я.Мех, Р.Кулик [6], О.Петрик [7], Л. Гуцаленко, В.Фостолович [2], П.Коренюк [4], Н.Макарова [5], В.Семенова [8] та інші. Результати досліджень даних вчених свідчать про необхідність впровадження заходів, спрямованих на вирішення еколого-економічних проблем та забезпечення екологічної проблеми безпеки людства.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сутності, становлення та розвитку екологічного аудиту в Україні, його проблеми та шляхи вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кожна людина має право на сприятливе навколишнє середовище. Будь-яка країна з високим рівнем економіки повинна відобразити це в державному законодавстві. Навколишнє середовище є сприятливим, якщо воно відповідає критеріям, нормам, стандартам, що стосуються чистоти, ресурсоемності та економічної рівноваги. Сприятливе навколишнє середовище повинно забезпечуватись в межах екологічної функції держави та природоохоронної діяльності природо- користувачів на основі послідовного здійснення системи правових, технічних, наукових, організаційно-управлінських та інших заходів, спрямованих на охорону природи.

Правовий інститут екологічного аудиту почав розвиватися в Україні з 24 червня 2004 р. у зв'язку з прийняттям Закону України «Про екологічний аудит». До того моменту навіть сам термін „екологічний аудит” в законодавстві України не вживався, хоча, як це не парадоксально, діяльність з екоаудиту вже здійснювалась.

Відповідно до статті 1 цього Закону "екологічний аудит – це документально оформлений, системний, незалежний процес оцінювання об'єкта екологічного аудиту, що включає збирання і об'єктивне оцінювання доказів для встановлення відповідності визначених видів діяльності, заходів, умов, системи екологічного управління та інформації з цих питань вимогам законодавства України про охорону навколишнього природного середовища та іншим критеріям екологічного аудиту" [3].

Закон України «Про екологічний аудит» містить посилання на чинне законодавство в галузі екологічного аудиту, встановлює поняття аудитора-еколога і екоаудиторської організації, регламентує